Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

27.4.2016

Lakivaliokunnalle

Suomen Punaisen Ristin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 32/2016)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ulkomaalaislain ja eräiden muiden lakien muuttamiseksi, jolla muun muassa muutetaan kansainvälistä suojelua hakevan oikeutta oikeusapuun.

Käsillä olevaan hallituksen esitykseen sisältyy näkemyksemme mukaan useita ongelmallisia kohtia, jotka kokonaisuutena tulevat tekemään kansainvälistä suojelua hakevien avustamisesta vaikeaa. **Suomen Punainen Risti katsoo, että esityksessä esitetyt rajaukset oikeusavun osalta tulevat merkitsemään heikennystä oikeusturvaan varsinkin haavoittuvassa asemassa olevien hakijoiden osalta. Esityksessä ei ole tyydyttävällä tavalla selvitetty miten ehdotetut muutokset voidaan käytännössä toteuttaa niin, että riittävää suojaa pysytään tarjoamaan sitä eniten tarvitseville.** Lisäksi käsillä olevasta hallituksen esityksestä puuttuu kokonaan ehdotusten yhteisvaikutusten arviointi turvapaikanhakijoiden oikeuksien toteutumiselle.

Oikeusapu (ulkomaalaislain 9§)

Suomen Punainen Risti katsoo, että oikeusavun rajaaminen turvapaikkatutkinnassa vain niihin tapauksiin, joissa on erityisen painavia syitä, sisältää useita avoimia kysymyksiä paitsi turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteutumisesta, myös muutoksen käytännön toimeenpanosta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että ulkomaalaislain 97a §:n mukaiseen turvapaikkahaastatteluun saisi oikeusapulain mukaista oikeusapua vain, jos siihen on erityisen painavia syitä. Yksilöllisesti harkittavia erityisen painavia syitä avustajan saamiseen julkisin varoin voisivat esityksen mukaan olla esimerkiksi hakijan erityisen haavoittuva asema, traumatisoituminen, kidutuskokemukset, luku- ja kirjoitustaidottomuus tai alaikäisyys.

Kuten olemme jo oikeusministeriölle todenneet, esityksestä jää epäselväksi miten ja kenen toimesta tullaan arvioimaan erityisen painavien syiden olemassaolo. Arviointi on ilmeisesti suunniteltu suoritettavan oikeusaputoimiston toimesta oikeusapupäätöstä tehtäessä. Tähän liittyy kuitenkin useita avoimia kysymyksiä; miten oikeusaputoimistojen asiantuntemus haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tai kidutuksen uhrien tunnistamiseen taataan, miten oikeusaputoimistot kykenevät arvioimaan tuhansien turvapaikanhakijoiden tilanteen kohtuullisessa ajassa laadusta tinkimättä ja yksilöllisen käsittelyn taaten, tai miten eri alueilla sijaitsevien oikeusaputoimistojen tulkintojen yhdenmukaisuus taataan?

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Kokemuksemme on, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, tai kidutuksen ja ihmiskaupan uhrien tunnistaminen vaatii erityistä asiantuntemusta ja heidät tunnistetaan vasta turvapaikkatutkinnan aikana tai myöhemmin. Traumaattisten kokemusten esiintulo edellyttää useampaa henkilökohtaista tapaamista ja luottamuksellista suhdetta hakijan ja häntä avustavan tai tukevan henkilön välillä. Turvapaikanhakijoilla on myös usein varsin perusteltuja ennakkoluuloja viranomaisia kohtaan, jolloin turvautuminen puolueettomaan oikeusavustajaan lisää oikeusturvaa heti prosessin alusta lukien. Jatkossa päätös oikeusavun antamisesta olisi kuitenkin jo annettu oikeusaputoimiston toimesta ennen koko prosessin alkamista.

Riskinä on, että monet traumatisoituneet, kidutuksen tai esimerkiksi ihmiskaupan uhrit tulevat jäämään ilman oikeusapua ja avustajaa turvapaikkatutkinnan alkuvaiheessa. Pahimmassa tapauksessa entistä suurempi osa jää kokonaan tunnistamatta.

Suomen Punainen Risti katsoo, että oikeusavun rajaamista turvapaikkatutkinnan alkuvaiheessa tapauksiin, joissa katsotaan olevan erityisen painavia syitä, ei ole esityksessä pohdittu käytännön toteuttamisen kannalta lainkaan. <u>Nykyisellään esityksen toteutuminen tulee heikentämään merkittävästi juuri niiden henkilöiden asemaa, joilla on kaikkein voimakkain tarve kansainväliselle suojelulle.</u>

Esitämme, että oikeusministeriön tulisi vähintäänkin kyetä selvittämään miten painavien syiden olemassaolo käytännössä selvitetään, kenen toimesta ja millä perusteilla niin, että haavoittuvassa asemassa olevat hakijat pystytään tunnistamaan riittävän ajoissa.

Valitusaika (ulkomaalaislain 190§)

Hallituksen esityksessä esitetään rajattavaksi hallintopäätöksen valitusaikaa 21 päivään. Rajoitus on erityisen ongelmallinen yhdistettynä edellä mainittuun rajoitukseen, jonka vuoksi useimmat hakijat eivät saisi apua vielä turvapaikkatutkinnan aikana: kolmessa viikossa hakijan, jolla ei ole ollut avustajaa turvapaikkatutkinnan aikana, tulee löytää avustaja, joka ehtii ottaa hänet vastaan, ja avustajan tulee järjestää mahdollinen tulkkaus sekä tarvittavat asiakirjat, perehtyä asiaan huolellisesti ja kirjoittaa varsinainen valitus. Käytännössä tämä on lähes mahdotonta.

Käsittely hallinto-oikeudessa kestää keskimäärin 6 kuukautta. Valitusaika on kokonaisuudesta vain pieni osa. On varsin kyseenalaista saadaanko valitusaikaa lyhentämällä aikaan niin merkittäviä säästöjä, että sillä voitaisiin perustella yksittäisen hakijan kannalta erittäin ongelmallista muutosta, ellei muutoksen tarkoituksena ole tosiasiallisesti poistaa valitusoikeus suurimmassa osassa tapauksia.

Valitusajan osalta on myös otettava huomioon eduskunnan 13.4.2016 hyväksymä ulkomaalaislain muutos, jolla päätösten tiedoksiantoon liittyviä säännöksiä muutettiin niin, ettei hakija jatkossa aina saa päätöstä tiedoksi henkilökohtaisesti. Tämä

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

tulee entisestään lisäämään valitusajan lyhentämisen negatiivista vaikutusta hakijoiden oikeuksien toteutumiselle.

Suomen Punainen Risti on useaan otteeseen esittänyt toiveen, että sekä ministeriöt että eduskunta eri hankkeita arvioidessaan ottaisivat riittävässä määrin huomioon niiden *kokonaisvaikutukset* kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden oikeuksiin ja turvapaikkaprosessin inhimillisyyteen yksittäisen hakijan näkökulmasta. Tällä hetkellä ulkomaalaislakiin ja turvapaikanhakijoiden oikeuksiin liittyviä hankkeita valmistellaan nähtävästi toisistaan erillisinä, vieläpä eri ministeriöissä, eikä niiden vaikutusta oikeudenhaltijoille arvioida kokonaisuutena.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.